

Грузин Валерія Анатоліївна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – д.ю.н., професор Наливайко Л.Р.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО УКРАЇНИ

Право на справедливий суд є правом кожної особи, можливість звертатися до суду, котрий гарантує публічний розгляд, де існує заборона вчиняти протиправні та фізичні дії, які перешкоджають скористатися таким правом, розгляд справи впродовж розумного строку. А отже, право на справедливий суд є однією з головних складових правовладдя, тобто одним з основних принципів правдивої демократії та прав людини. Таке право зазначено у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Європейська Конвенція з прав людини була прийнята відповідно до Загальної декларації прав людини, що мала на меті додержання країнами-учасницями Ради Європи основоположних прав та свобод людини. Саме за допомогою неї в країнах Ради Європи запровадився судовий механізм захисту міжнародним правом різних галузей життя населення: економічних, культурних, політичних та соціальних.

З 2006 року і по цей час на території України діє Закон «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Закон передбачає перевірку чинних законів та підзаконних актів на відповідність Конвенції та практиці Європейського суду, а також здійснення юридичної експертизи щодо законопроектів та нормативно-правових актів.

Обов'язковими елементами права на справедливий суд є такі:

- Право на доступ до суду є можливістю особи без усіляких перешкод отримувати судовий захист, тобто рівні умови доступу до судової системи та судової допомоги будь-якої особи, отримати судовий захист як доступ до незалежного і безстороннього вирішення спорів за встановленою процедурою на засадах верховенства права. Основними перешкодами можуть бути як відсутність правової допомоги, так і її недостатність.

Актуальною проблемою в Україні є порушення права на доступ до правосуддя через збільшення судового збору, тому деякі категорії осіб втратили пільги по сплаті судового збору. Цими особами можуть бути пенсіонери чи малозабезпечені громадяни, у котрих немає можливості сплатити судовий збір, через що вони не можуть мати можливість звертатися до суду чи оскаржити постановлені судом рішення. Отже, можна зробити висновок, що право на вільний доступ до суду, передбачений в міжнародному праві, забороняє відмову в правосудді для будь-якої особи, що є одним з найголовніших елементів права судового захисту.

- Принцип рівності можливостей. Відповідно до такого принципу кожен

учасник судового процесу повинен мати рівні можливості, тобто кожній стороні судового процесу повинні надаватися певні факти стосовно справи або аргументи, якими володіє інша сторона, користуватися можливістю надання відповідей протилежній стороні. Головною ознакою рівності учасників судового процесу є допомога особі незалежно від її соціального чи майнового статусу, релігії, політичних поглядів, статі, кольору шкіри та інших ознак. Але одним з нюансів елементів права на справедливий суд є те, що учасники повинні мати рівні, але не однакові права. На етапі перевірки доказів, їх представлення перед судом, доведення правової позиції в суді сторони мають саме однакові права, що посилює процесуальну активність сторін. Учасники процесу повинні мати такі права: ознайомлення з матеріалами справи, користування правовою допомогою, можливість оскарження судових рішень.

- Незалежний та неупереджений суд, створений на підставі закону. Ознаками незалежного суду виступають: заборона втручання у здійснення правосуддя, відповідальність, що встановлена законом за неповагу до суду, погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного, умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного, недоторканність суддів, особливим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів для здійснення належного судочинства, що встановлено законом. Отже, судова влада повинна бути незалежною як від економічних, так і від організаційних умов. Правові гарантії зазначені в Конституції України та Законі «Про судоустрій і статус суддів». Можна зробити висновок, що суд є незалежним від виконавчої влади та від сторін у певних справах.

- Розумні строки. Таким є найкоротший строк розгляду при вирішенні справи, що є достатнім для судового захисту порушених прав і свобод. Але дотримання розумного строку є індивідуальним для кожного випадку, залежно від складності, підходу органів влади до розгляду конкретної справи та в інших випадках.

- Публічність розгляду справи, тобто гласність та відкритість судового розгляду. Головними ознаками є такі: в усіх судах розгляд справ повинен проводитися відкрито та усно, інформація про місце та час судового розгляду повинна бути доступною, судовий процес може фіксуватися технічними засобами. Публічний судовий розгляд є обов'язковим на усіх етапах розгляду справи. Закритий судовий доступ допускається лише в разі розгляду справи на тему державної таємниці, теми усиновлення, справ, котрі містять інформацію щодо честі та гідності особи. Розгляд справ у всіх судах України є відкритим.

- Презумпція невинуватості. Загалом цей принцип означає, що особа, котра підозрювалася у вчиненні злочину, вважається невинною до того часу, поки її вини не буде доведено у порядку, встановленому законодавством та за вироком суду.

Принцип презумпції невинуватості закріплений положеннями ч.1 ст.11 Загальної декларації прав людини: «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винуватість не буде

встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту» [1].

Принцип презумпції невинуватості у правових позиціях Європейського суду визначається однією з основних гарантій справедливого судового розгляду, яка має такі ознаки:

а) презумпція порушується в разі можливого нанесення шкоди порушених прав особи;

б) дія припиняється в разі доведення вини відповідно до закону.

- Процедурні гарантії, недопустимість скасування чи обмеження судового контролю в певних сферах або щодо певних категорій справ. В таких гарантіях мається на увазі те, що: а) обвинувачений повинен бути поінформований про обвинувачення проти нього та з якої причини; б) якщо обвинувачений не розуміє мову, яка використовується в суді, йому повинні надати послуги перекладача безкоштовно; в) мати достатньо часу та можливостей, щоб підготуватися до захисту.

Згідно з Конституцією України та Законом України «Про міжнародні договори і угоди», чинні міжнародні договори є однією зі складових законодавства України. Якщо в міжнародному договорі встановлено інші правила, що є відмінними від встановленого в актах законодавства України, застосовуються правила міжнародного договору. Таке положення зазначено у статті 19 Закону України «Про міжнародні договори та угоди».

З цього можна зробити висновок, що Європейська конвенція про захист прав та свобод є однією зі складових національного законодавства нашої країни та застосовується разом із законодавством України на однаковому рівні. Про це свідчить Закон «Про виконання та застосування практики Європейського суду з прав людини», який було прийнято у 2006 році, та в якому йшлося про таке: при розгляді справ у судах України Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини використовують як джерело права.

Для виконання рішень Європейського суду з прав людини на території України було прийнято певні законодавчі акти, створено Секретаріат Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, також було внесено певні зміни до Державної виконавчої служби, котра відіграє важливу роль при виконанні рішень Євросуду. В Україні, відповідно до ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження», рішення Європейського суду з прав людини виконуються Державною виконавчою службою України. Відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 року № 553 «Про організаційні заходи, пов'язані із забезпеченням представництва України під час розгляду справ у Європейському суді з прав людини» та з метою забезпечення належного здійснення представництва України під час розгляду справ у Європейському суді з прав людини, а також здійснення контролю за виконанням рішень Європейського суду з прав людини, було встановлено певний порядок, що регламентує питання взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини щодо збору

необхідних документів та інформації під час розгляду Європейським судом з прав людини заяв зі скаргами на невиконання рішень судів, вжиття заходів з їх термінового виконання та заходів з виконання рішень Європейського суду [2].

Отже, у висновку можна зазначити, що для того щоб в судовій системі України більш доцільно та всеосяжно використовувався принцип справедливого права на суд, потрібно запроваджувати та наслідувати практику Європейського суду з прав людини, вдосконалити механізм забезпечення виконання судових рішень, керуватися принципами верховенства права, принципом законності, ревності, змагальності, гласності та відкритості, обов'язковістю судових рішень. Застосування положень Конвенції про захист прав та Суду з прав людини національними органами та судовими інстанціями дозволить у майбутньому уникати констатації Європейським судом порушення Україною положень Конвенції.

1. Загальна декларація прав людини, ст.11.

2. Про затвердження Порядку взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини: наказ 23.09.2013 № 1989/5 24 вересня 2013 р. за № 1642/24174.

Грунічева Юлія Володимирівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Саміло Г.О.
(Запорізький національний
технічний університет)

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ У ФОРМУВАННІ ПРАВОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ

У процесі демократизації та гуманізації громадського життя, становлення правової держави та поступового втілення в життя політико-правових реформ складаються сприятливі умови для формування у молоді достатнього рівня правосвідомості. Така діяльність є надзвичайно важливою для суспільства та держави в цілому, адже вона сприяє утвердженню свободи особистості і нації, розвитку просвітницької діяльності, національної системи освіти і виховання.

Основною цінністю, захищати та охороняти яку покликане право, є життя кожної особи та існування суспільства в цілому. В особистому та соціальному житті кожної людини провідну роль відіграють такі основоположні цінності, як рівність, справедливість та свобода. Необхідними умовами для гідного життя людини у суспільстві є захищеність державою її основних прав – право на життя, свободу, особисту недоторканність, участь у громадському і політичному житті суспільства. У процесі здійснення політико-правової ре-